Vårtur 2019, torsdag 13. juni, til Blaafarveværket

.

Merk av dagen den 13. juni til en innholdsrik tur til Blaafarveværket. Det blir historisk omvisning og lunsj, og også litt tid til egen opplevelse. Avreise kl. 09.00 fra Slemdal (Kiwi) og kl. 09.15 fra Røa kirke. "Førstemann til mølla"! Påmelding til Seyna Sønnichsen på tlf: 900 66 583. Egenandel er kr. 420,- og innbetales til lagets konto: 7874 05 98 200.

Begrenset antall plasser!

Velkommen!
Clemens Saers
leder

«Einabu» i Grimelundsveien 5

Tekst: Lajla Heyerdahl

Foto: Lajla Heyerdahl og privat

Det rives og bygges i mange hager. Hvis tomten er fin og huset er gammelt, blir det som regel revet for å gi plass til mer moderne og lettstelte hus. Slik er det ikke med villaen Einabu, som ligger i Grimelundsveien 5, nedenfor Slemdal. Huset er stort og brunt og bærer preg av å ha ligget der lenge. Ja, helt fra 1898.

Einabu betyr huset som ligger for seg selv. En gang i tiden lå det helt alene uten naboer med flott utsikt østover og til Bygdøy og Nesodd–landet. Utsikten er forresten like flott fremdeles. I gamle dager gikk det en sti der Grimelundsveien går i dag. Tomten var på 10 mål og hadde hønsehus, grisehus, dukkestue og stabbur, i tillegg til hovedhuset. Dagens eier er tredje generasjon og heter Ulrich Abildgaard. Han bor der med sin kone Hanne Nøkleby. Abildgaard ba meg gjestfritt inn og hadde masse å fortelle om dette

"Einabu" heter villaen i Grimelundsveien 5. Det betyr huset som ligger for seg selv.

Ulrich Abildgaard ved klebersteinspeisen. Det har vært viktig for ham å ta vare på husets originalitet.

gamle huset.

Det første som slo meg, var at nesten alt er som det engang var fra slutten av 1800-tallet. Jeg kom inn i en dunkel hall med åpning helt til loftet. Trappen fulgte veggen opp til annen etasje. Det ubehandlete panelet hadde fått en honningfarget patina. Reposet i trappen hadde store høye vinduer og jeg tenkte med gru på vedlikehold og vinduspuss. Det verste med de flotte vinduene var trekk, sa Abildgaard, som fortalte at han hadde satt inn trelags vindu

Fra en familiefest i hagen i 1905.

innvendig, og det hadde hjulpet på vindustrekken i gangen. Oppe i annen etasje var det store rom med originalt ubehandlet panel. Bortsett fra det største soverommet som hadde malt tak. Vi gikk ned fra annen etasje i den knirkete trappen og inn i stuen som var stor med sol som flommet inn. Her var det høyt under taket og lafteplank gikk igjen over alt. Her var det også brystningspanel med ruter i engelsk stil. I et hjørne sto en nett klebersteinspeis, som nok gir varme til dette store rommet med hele 12 hjørner. I ett hjørne står et stort flygel som det alltid har gjort.

Vil bevare det gamle

Huset er tegnet av havneingeniør og arkitekt Gabriel Smith, som er Ulrich Abildgaards morfar. Da det sto ferdig i 1898, flyttet Smith inn med sin kone Henny og deres syv barn. En av døtrene var mor til husets eier i dag. Morfaren var havnedirektør i Oslo, og for at han skulle komme frem med hest og vogn, ble stien som gikk forbi huset utvidet og det ble vei. Familien fikk som de første i strøket innlagt elektrisitet. Holmenkollbanen ble bygget samme år som huset. Trikken gikk den gang til Besserud med dobbeltspor til Slemdal. Det var praktisk for familien å gå til Slemdal stasjon

Veggpanelet og trappen opp til annen etasje har tålt "tidens tann" fra det ble bygget i 1898.

når de skulle på ski eller dra til byen. Da jeg spurte om vann og toalett, fikk jeg vite at de opprinnelig hadde brønn med håndpumpe nede i hagen. Inne i huset var en gammeldags do som ble tømt av en pudrettkjører.

Ulrichs mor giftet seg med Theodor Abildgaard, og de flyttet inn i huset i 1936. Men faren døde da Ulrich bare var 19 år. Da ble det økonomisk vanskelig for moren, og hun måtte leie ut spisestuen og to rom oppe for å få endene til å møtes. Det er interessant å treffe en person som er så fast

Moren til nåværende eier spiller lutt i karnappet i stuen. Karnappet er der fortsatt, som det alltid har vært.

bestemt på at det gamle skal bevares.

Berusede brannmenn

Ulrich Abildgaard fortalte en artig historie fra morens tid i huset. Det var en kald vinterdag rundt 1908 at vannet på kjøkkenet frøs. En av sønnene fikk en god idé. Han fant frem en gassbrenner og satte flammen mot røret. Men resultatet ble at det tok fyr i veggen. Det ble ringt etter hjelp fra brannstasjonen på Besserud og de ankom i hest og vogn med vann og slanger. Men brannmennene hadde tatt seg en dram og var ikke stø på bena. I stedet for å åpne porten tok de frem øksen og hogg seg gjennom. Da brannmesteren fikk se flammene utbrøt han bestemt: «Detta huset brenner ned likavæl» Han snudde

Fotografiet er fra en familiefest i 1905. Gjestene ankommer i hest og vogn. På hesteryggen sitter morfaren til nåværende eier.

vognen og brannmennene dro tilbake til Besserud for å fortsette festen.
Gode råd var dyre, og det ble i all hast mobilisert en bøttegjeng av familie og andre som pumpet vann fra brønnen nede i hagen opp til huset. Brannen ble slukket, men det resulterte i store vannskader.
Huset er blitt isolert og reparert, men selv om det nå har alle fasiliteter med innlagt vann, bad og oppvaskmaskin, virker det som om tiden har stått stille. Vi så i gamle fotoalbum fra familiefester i 1905, der en stolt far sitter på hest på tunet. Moren til Ulrich satt i karnappet og spilte på lutt i det samme vinduet som er i stuen i dag.

Alene blant luksus

Mange år har gått, og strøket er helt forandret. Det er bygget tett med hus i hagene og over veien er det nettopp oppført tre store luksusblokker med jordvarme, alarmer, knapper og sikkerhetskoder så ingen fremmede slippes inn. Hvem skulle tro at det gamle huset Einabu en gang lå langt på landet, helt alene langs en sti. Med høner og griser og en brønn i hagen der man hentet vann. Det er ikke så lenge siden. Bare 121 år.

Viktige kulturminner ved nye Holmen skole

Tekst: Bjørn Christophersen

Foto: Clemens Saers og arkiv

Skolen har fått bydelens flotteste skolegård, med det gamle Ready-huset som en del av den og med minnene om husmannsplassen Hagan, som en gang lå der skolen ligger nå.

Høsten 2018 ble den nye grunnskolen åpnet, med beliggenhet i nærheten av Gressbanen. Stadig flere familier har flyttet til områdene rundt. Naboskolene Slemdal, Svendstuen, Voksen, Smestad og Huseby har sprengt kapasitet. Stikkord som eplehageutbygging og generasjonsskifter kan forklare noen av årsakene. I tillegg til å være en ny, moderne grunnskole har den i tillegg en her-

Holmen skole under ferdigstillelse, 31. mai 2018.

En av de to hovedbygningene i januar 2019.

lig stor skolegård, med det gamle Ready-huset som en del av den og i tillegg minnene om den gamle husmannsplassen Hagan. Mer om det nedenfor.

Hver klasse sitt rom

Skolen er bygget for å huse tre parallelle klasser fra 1. til 7. trinn, med til sammen 630 elever. Det er satt en grense på maksimalt 30 elever per klasse, helst ikke mer enn 28.
Nå i innkjøringsfasen har skolen 123 elever fordelt på 1. og 2. trinn. For skoleåret 2019/2020 er det allerede skrevet inn 84 elever på første trinn. På naboskolen Svendstuen er alt sprengt.

I en tidligere periode ble det bygget en del skoler i Oslo etter baseskole-prinsippet. Det vil si at man hadde store, åpne rom som kunne huse flere klasser på litt forskjellige klassetrinn og med undervisning i forskjellige fag samtidig. På Holmen skole får hver klasse sitt eget klasserom. I tillegg er det grupperom, to grupperom på hvert klassetrinn. Det gir mulighet for fleksibel undervisning, hvor trinnet kan deles på tvers ut fra ulike behov for tilpasninger og tilretteleggingen.
Skolen er bygget etter prinsippet «en transparent skole». Det vil si at det er store glassvinduer med åpent innsyn mellom klasserom og korridorer.

Skolen fikk en helt ny fane ved oppstart i august 2018.

Dette gjør at læreren har god oversikt over hva elevene holder på med, selv om de jobber utenfor klasserommet.

To spesialavdelinger

Den ene spesialavdelingen er for barn med autismespekter-forstyrrelser. Denne avdelingen startet likt som det ordinære skoletilbudet i august 2018. Det er i alt 16 elever som går på avdelingen. Barna er elever på første og andre trinn, og de kommer

fra hele byen. Det betyr at mange av dem kommer til skolen med taxi. Den andre spesialavdelingen starter opp i august 2019 og er tilrettelagt for åtte elever med multifunksjons–hemninger. Også denne avdelingen er et byomfattende tilbud.
Elever med en ren fysisk funk–sjonshemning, for eksempel rulle–stolbrukere, integreres i de vanlige klassene.

Aktivitetsskolen

Aktivitetsskolen (AKS) er for elever på de tre første klassetrinnene, og skal gi aktivitetstilbud til disse etter vanlig skoletid, som vil si fra 13.30 til 17.00. Barna i aktivitetsskolen kan benytte alle typer rom, både vanlige klasserom, gymnastikksal og spesialrom for mat/helse og for sløyd/forming.

Huser elever fra Slemdal skole også

Det er foreløpig ikke planer om eget musikkorps eller sangkor. Elevene vil få tilbud fra Huseby skole om å delta i musikkorpset der. Huseby skoles musikkorps vil etter planen bistå Holmen skole for eksempel ved feiringen av 17. mai.
Holmen skole har alt nå ferdig en egen skolefane tegnet av sjefsdesign-er ved Hadeland glassverk. Skolen har en stor samlingssal som har fått navnet «Galaksen». Tanken er ifølge rektor at det er skolens elever som er Holmen skoles stjerner, og i Galaksen samles stjernene.
Slemdal skole er for tiden under op-pussing og bygging, og kan ikke ta imot elever før høsten 2020. For tiden går derfor elever fra Slemdal skoles 1. til 4. skoletrinn på Holmen skole. De to skolene Slemdal og Holmen har hver sin administrasjon med egen rektor. Samarbeidet mellom de to skolene er godt.

Readys gamle klubbhus i skolegården

Skolegården er på 18000 kvm, med i gjennomsnitt 20 kvm per elev for de 630 elevene. Den nederste delen mot Bjørnveien er flat og en del er en gammel eplehage. Den øverste delen av skolegården strekker seg i en bakke opp mot Holmenkollveien. Der ligger det et vakkert, gammelt trehus. Entre-prenørfirmaet som sto for byggingen av skolen og Undervisningsbygg, ville først rive det gamle huset. Det var i elendig forfatning med råte i fasadeplankene.
Men så undersøkte Byantikvaren i Oslo om huset hadde en historie. Man fant at huset langt tilbake hadde tjent som klubbhus for sportsklubben Ready. Det var ombygget og bygget på i flere omganger i 1920 og 30-årene. Flere av våre mest kjente arkitekter hadde vært med i prosessen, som K. Knutsen, A. Korsmo, C. Mor-genstierne og A. Eide. Byantikvaren konkluderte med at huset hadde

Sportsklubben Readys gamle klubbhus er nå en del av skolegården. Det er nydelig pusset opp og restaurert etter ønske fra Byantikvaren.

verdi som «et historisk fortellende element». Entreprenørfirmaet fikk pålegg om å restaurere og pusse opp huset. Det står nå vakkert rødmalt med hvite vindusinnfatninger og hvite søyler i fronten. Det gir skolegården særpreg og en egen identitet. På bildet fra Byantikvaren før restaureringen ser man at huset tidligere har vært malt gult. Forklaringen på det kan Knut Knutsens sønn, Bengt Espen Knutsen, fortelle, også han en meget anerkjent arkitekt. Faren og hans kolleger på den tiden brukte mye gult.

Hvor ble det av husmannsplassen Hagan, maleren Henrik Backers hjem?

På den øverste delen av skoletomten lå den tidligere husmannsplassen Hagan. Det var opprinnelig en husmannsplass under Vestre Holmen gård. Stedet ble senere mest kjent fordi det ble kjøpt og tjente som bolig for maleren Henrik Backer. Han er særlig kjent fordi han malte en rekke sjarmerende bymiljøer med gater og hus fra gamle Kristiania. Han malte også sitt eget hjem. Henrik Backer kjøpte stedet med adresse Holmenkollveien 61 i 1907, og bodde der til sin død i 1948. Enken hans solgte stedet med den store tomten til Storebrand mot at hun skulle få bo der livet ut. Hun døde i 1964.

Interiør fra det moderne biblioteket ved nye Holmen skole.

Storebrand kjøpte også tilstøtende tomter. Området fikk senere navnet Storebrand-tomten og fikk adresse Bjørnveien 109.

Fritidsanlegg for Storebrands ansatte

Storebrand ga så området til en stiftelse til beste for sine ansatte. Det ble anlagt et tennisanlegg og minigolf og et svømmebasseng for de ansattes barn. Klubbhuset ble brukt til vår- og sommerfester. De forskjellige avdelingene i Storebrand disponerte hver sine dager til sammenkomster der. Ved slike anledninger ble det for eksempel servert reker og vin og danset i klubbhuset. Noen ganger kom det en som kunne bidra med trekkspill og sang. Tidligere ansatte husker ennå med glede innslag med allsang og selskapsleker.

Under andre verdenskrig ble området benyttet til «matauk». Ansatte fikk hver sine parseller til bruk som kjøkkenhager. Under krigen ble det også plantet epletrær som ennå står.

Tidenes dyreste skoletomt

Storebrand fant etter hvert ut at selskapet ikke lenger kunne understøtte driften av et slikt anlegg for sine ansatte. Tomten ble derfor i 1997 solgt til entreprenørfirmaet Naturbetong. Deretter fulgte en langvarig

Eldre bilder fra husmannsplassen Hagan. I dag er all bygningsmasse borte, til tross for at husmannsplassen stod på Byantikvarens "gule liste".

strid om hva tomten skulle brukes til. Debatten har man kunnet følge gjennom utallige avisinnlegg. Kort fortalt startet det med at Naturbetong planla å bygge rundt 150 leiligheter i opptil syv etasjes blokker. Naboer organiserte en omfattende protestaksjon. Saken ble behandlet i tallrike omganger i Plan- og bygningsetaten i Oslo og i styret for Vestre Aker bydel. Bydelen var særlig opptatt av at det trengtes tomt til en ny grunnskole i området. Oslo bystyre vedtok så i 2011 å få utarbeidet en reguleringsplan som omfattet skole på området. Deretter kjøpte Oslo kommune tomten av Naturbetong for kr. 278 millioner kroner, ifølge Nett–avisen Norges dyreste skoletomt.

Ønsket å bevare Hagan

Vårt historielag engasjerte seg i en aksjon for å bevare Hagan. Anne Wenche Ore skrev i lagets blad 1999, nr. 3, om Hagan som et meget verdifullt kulturminne, oppført på Byantikvarens gule liste. Både våningshuset, driftsbygningen med stall og stallkarens bolig var bevart. De eldste bygningene ble antakelig oppført omkring 1720.

I Historielagets blad for 2004, nr. 2, forteller Øyvind Gaukstad om livet på Hagan i et intervju med Henrik Backers barnebarn, Harriet Backer. På Hagan ble det arrangert de mest overdådige selskaper. Henrik Backer var et festmenneske med en stor bekjentskaps- og vennekrets. Finn Holden siterer i blad 2004, nr. 2, en artikkel i Aftenposten fra 1915 at «foruten Backers bor nu i Hagan flere tusen bier, 40 høner, to hunder, en hvit hest, en grå fjellku med kalv, en katt med kattunge og sist, men ikke minst et gammelt faktotum av en husmann». Finn Holden avsluttet med at «det er unikt at en så stor del av husmannsplassen fremdeles er bevart». For forbipasserende i Holmenkollveien så man i mange år Hagan som et veldig idyllisk og historisk spennende sted. En av de senere eierne har åpenbart gått inn for å rive og fjerne alle spor av husmannsplassen Hagan. I dag er tomten en del av en stor skolegård. Nå er det bare Readys gamle klubbhus som står igjen som noe unikt og vakkert, «et kulturhistorisk, fortellende element», med Byantikvarens ord.

Kilder:

1. Rektor Tor Tangen ved Holmen skole.
2. Tidligere ansatte i Storebrand.
3. Finn Holden, Vestre Aker.

Adresse for dagen; Smestad hotell

Tekst: Terje Valestrand

Foto: Atelier Rude/Oslo Museum og privat

Det ble kjøpt på tvangsauksjon etter en straffedømt landssviker. Det ble solgt, revet og erstattet med boliger, 50 år etter. I 47 år var Smestad hotell et sted for overnatting, fest og moro, med gourmetmat, dans og begravelser. Nå er det bare et minne for noen, og en fortelling fra gamle dager for andre.

Vi kan vel si at historien starter i 1915. Da brenner storgården Øvre Smestad ned til grunnen. Vestre Aker kommune kjøper hele branntomten, med tilliggende herligheter. Fem år senere legger kommunen dette området ut til villabebyggelse. Røabanen kommer, som en forlengelse av Smestadbanen, som sto ferdig i 1912. I 1935 klippes snorene på Røa stasjon, og langs banen som nå er anlagt, bygges det boliger. For første gang dukker adressen «Sørkedalsveien 93» frem. Det skjer i 1929. Eieren av det huset, eller rettere de

Sørkedalsveien 93, Smestad hotell med anneks.

husene vi skal følge, heter Ivar E. Tanberg. Han har en tittel som ikke var ukjent i dette strøket; fabrikkeier. I 1937 melder han om en betydelig vannskade og utbedringene krever kommunal godkjenning. Og det får selvsagt fabrikkeieren. Vestre Aker er en ja-kommune.

Den neste, og siste, villaeieren i Sørkedalsveien 93 er en fargerik nazist, om vi kan bruke et slikt begrep, Peter Andreas Harsem. Han gikk tyskernes ærend, ikke med våpen, men forretningstalent. Han ble dømt så det holder, og i 1950 var dommen rettskraftig. Herr Harsem måtte betale en straff til staten Norge på drøyt ni millioner kroner, i dagens penger. Da røk huset.

Sørkedalsveien 93 gikk på tvangs–auksjon, og ble kjøpt for 225 000 kroner av arkitekt Rolf Ekmann med frue. Han leverte straks inn søknad om ombygging, utvidelse og etablering av oljefyr. Hensikt; han vil drive hospits, senere omgjort til hotell. Også han får viljen sin hos Oslo kommune, som nå har lagt Vestre Aker under sine vinger. Det er rimelig å tro at målet var å få hotellet ferdig til vinter- OL, som Oslo skulle arrangere i 1952, med mye aktivitet rundt Holmenkollen. Men hotellet ble ikke ferdig til det. Vinteridrett, og norske prestasjoner i spor og bakke, preget imidlertid hotellet i alle år. Bilder av kjente idrettsstjerner med store startnummer på brystet hang flere steder, ikke minst i bar-og restaurantavdelingen.

På selveste dagen før dagen, den 16. mai 1953, tok Smestad hotell imot sine første gjester. Eier var herr og fru Ekmann, driver var bestyrerinne, fru Sigrun Arentzen. Da er vi i gang, kan vi si.

Hotell med bad og telefon

Aftenposten ga en velvillig omtale av det nye hotellet, og la særlig vekt på «den praktfulle utsikten over fjorden». Vi antar det er Oslofjorden journalisten har sett i det fjerne, og ikke Holmenbekken som rislet og rant like forbi hotellet. Ellers er avisen imponert over at alle rommene har egen telefon og brannalarm, som neppe var helt vanlig i 1953. Noen av rommene hadde dessuten eget bad.

Og det går etter måten ryddig for seg, på flere måter. Hotellet melder seg inn i NAF(dagens NHO) i 1955 og inngår tariffavtale med de ansatte. Den 22. oktober samme år åpner den nye restauranten med fynd og klem. Det arrangeres «Festsupé med dans til Finn Westbys enmannsorkester+ den norsk/franske vokalisten Germainie». Og her ble det krevd «antrekk». I samme annonse kunne hotellet invitere til «lunsjer etter begravelser, større og mindre selskap». Vi antar antrekket var det formelle også der.

De var nok ekstra pene i tøyet en

lørdag i 1958, da vi kunne lese denne annonsen i Aftenposten: «Bryllup: Britt og Asbjørn gifter seg i Ullern kirke. Adresse for dagen: Smestad Hotell»
På slutten av femtiårene kommer så «Fru Smestad hotell» på banen. Vi snakker da om den profilerte Solveig M. Holm, som eide og drev hotellet i mer enn 25 år. Mye sammen med sin like profilerte sønn, Theo, som gjorde enda større suksess lenger nede i byen. I 1983 var det han som introduserte McDonalds til Norge, og drev det til sin død i 2008.

Rause farvel

Fru Holm drev hotellet med liberalt sinn. Hun inviterte til dans alle dager gjennom hele påsken i 1957. Det ble neppe tatt godt imot i et land der det meste var stengt i fem lange dager, hver påske. Dans og drikking var i alle fall forbudt på skjærtorsdag, langfredag og første påskedag. Da var butikkene stengt, kinoene lukket og buss og bane gikk søndagsruter, i beste fall.
Fru Holm så også mellom fingrene på en annen aktivitet som fant sted på hennes hotell. Det var en kjent sak at forretningsfolk, gjerne sammen med sin sekretær eller andre kvinnebekjentskaper, fikk leie et rom noen timer, ofte midt på dagen. Hensikt og behov ble ikke etterspurt. Hun var heller ikke så nøye med å sjekke hvem som kom på de store minnestundene etter begravelser av velhavende borgere. En åpen invitasjon gjorde at mange naboer stakk innom og fikk seg snitter, hvitvin og gode kaker, selv om de slett ikke kjente avdøde. Ingen krevde legitimasjon i en sorgens stund.
Gjennom årene arrangeres det utallige minnesamlinger på Smestad hotell etter begravelser. Det er jo ikke lang vei fra Vestre Gravlund og opp hit. Mange dødsannonser i avisene avsluttes med «Minnestund på Smestad Hotell. Alle hjertelig velkomne». Ofte var det mange som følte annonsen talte til dem, selv om de ikke tok del i seremonien i kapell og kirker først. Fru Holm tok vennlig imot alle, så lenge regningen for alt ble betalt. Og det ble den. Det var et betalingsdyktig publikum som tok avskjed med sine kjære i dette strøket.

«Who did it»

Den 2. mai i 1967, som var en tirsdag, ble en dør med glassinnfatning knust på Smestad hotell. Gjerningmannen var en internasjonalt kjent rebell. Hans navn var Keith Moon. Han døde 12 år senere av en overdose piller som skulle redusere hans alkoholinntak. Det gikk riktig dårlig for en av verdens mest kjente trommeslagere, eller «trommis» som det heter i faget.
Keith Moon spilte trommer i rockebandet «The Who», som var på en

Spisesalen på gamle Smestad hotell, slik mange av våre lesere vil kjenne den igjen.

oppadstigende kurve sist på 1960-tallet. Han satt alltid bak et dobbelt sett med trommer på konserter. Der andre trommiser hadde fire trommer, hadde Keith Moon åtte. Det gav mer lyd og gjorde større inntrykk.

Det året «The Who» kom til Norge, hadde de nettopp utgitt en ny LP som het «The Who Sell Out», den mest kjente låten fra denne skiven var «I can feel for Miles».

Etter at lokalt kjente band som «The Vanguards» og «Cool Cats», som ble oppløst senere samme år, hadde varmet opp, slapp «The Who» inn på scenen i Njårdhallen. Altså en rus(le) tur ovenfor Smestad hotell hvor bandet bodde. Billettene til konserten varierte i pris, fra 10 til 35 kroner. Og arrangøren opplyste at «NB: Alle setene er nummererte».

Men stemningen på en Who-konsert inviterte ikke til setesitting, man ville heller stå eller danse. Særlig når den andre rebellen i bandet, Pete Towns–hend, knuste gitaren sin mot en av lyskasterne på scenen. Det førte til at hele Njårdhallen ble mørklagt i fem minutter.

Etter at konserten og ekstranummer

Et av rommene med det som en gang var høy standard.

var gjennomført, dro bandet tilbake til Smestad hotell. Her ville den 21 år gamle trommisen ha en dame med seg på rommet. Det ville ikke nattevakten ha noe av. Da verdens da mest kjente trommis, etter Ringo Starr og Charlie Watts, fikk nei av nattevakten, knuste han altså glassdøren på hotellet. I historien om «The Who» er nok episoden på Smestad hotell av de minst dramatiske. Men for folket langs Sørkedalsveien var den dramatisk og historisk nok.

Drømmen om en stjerne

Bjørn Q. Aaserød, Q'en står for Qvarfordt, var inkarnasjonen på en japp i beste jappetiden, altså først på 1980-tallet. Han hadde mange, raske penger, god sans for mat og vin og ikke minst sjampagne. Han hadde hus i Frankrike og blikk for moderne kunst. Da han kjøpte Smestad hotell fra familien Holm, var planen klar: Han ville skaffe Norges første stjerne i Michelinguiden. Til det trengtes en dyktig kokk og en fornem vinkjeller. Han skaffet seg begge deler.

På Røa bodde golfspiller og stjernekokk Lars Erik Underthun. Han ble hanket inn for å etablere restauranten Carte Blanche på Smestad hotell. Den fikk snart ry på seg for å være

blant byens beste restauranter. Men Michelin-stjernen måtte Underthun vente noen år på. Den kapret han i 1991, på sitt nystartede Feinschmecker på Frogner. Norges første stjerne i den ettertraktete Michelin-boken kom forøvrig i 1984, til Annen Etage på Continental hotell.
Verken Underthun eller andre kunne klage på vinkjelleren som Bjørn Q. Aaserød skaffet til huset. Han kjøpte både vin og sjampagne personlig i Frankrike og brakte den hjem, betalte sin toll på taxfree'en og fikk varene kjørt til hotellet. Det ble etterhvert en respektabel samling edle dråper i kjelleren i Sørkedalsveien 93.

Begjært konkurs

Men jappetiden ebbet ut, og for Aaserød ble det ekstra bittert. Det var eks-svigerfar som svingte øksen til slutt. Han het Kristian Rambjør og var toppsjef i DnC. Denne banken begjærte hotelleieren på Smestad konkurs i 1989. Han var da «blakk som ei kirkerotte» ifølge finanspressen, og holdt fast ved sitt motto som var: «Det er bedre å være heldig enn smart».
En annen klassiker fra jappetiden var Oslobanken. De hadde også vært med på å finansiere Aaserøds Smestad-eventyr. Da det gikk mot slutten, hadde de også betydelige krav i boet.
Etter en skilsmisse som kostet ham seks millioner i advokatutgifter, etablerte Bjørn Q. Aaserød seg i USA. Der slo han seg opp innen oljevirksomhet, og kom seg på beina igjen. Snart var han god for flere hundre millioner kroner, ifølge DN(2007).

Nær Fornebu

Selv om folk både giftet seg og ble begravet etter jappetiden, var gull–alderen på hell for Smestad hotell. Det gikk nå med i kjeden Best Western, som var felles markedsføring og innkjøp for private og selvstendig eide hoteller. Den nye eieren etter Aaserød var ingen japp med sans for aksjer, transaksjoner og høykvalitets druerprodukter fra Frankrike. Annonsene ble nå større, fra enspaltere til to og tre, under logoen til Best Western. Nå ble ett av de beste reklamegrepene: «Bare 10 minutter fra Fornebu.» Den gang lå det en flyplass der. Og fedre i dette strøket lærte sine sønner følgende moral; «Du løsner ikke slipsknuten før ombord på siste SAS-maskin mot Fornebu, fredag kveld».
Men helt fredelig ble det like–vel ikke. Norges Blindeforbund hadde et av sine høylytte, om ikke synbare landsstyremøter her, da striden sto om den eksentriske generalsekretæren Arne Husveg. Det var i 1991. To år etter arrangerte Falken en alarm- og sikkerhetsmesse på hotellet, uten direkte

sammenheng.
Den siste eier og direktør var en fiskehandlersønn fra Fredrikstad, som hele sitt liv levde og åndet for hotelldrift. Da Petter Olsen kom til Smestad hotell var det bare ni år igjen før Fornebu mistet sin status, både som trekkplaster, flyplass og moralsk kompass.
Olsen kom direkte fra Geilo, der han hadde eid og drevet Dr. Holms hotell i åtte år. Før det var han medeier og driver av Fagernes hotell i Valdres. Han ble beskrevet som «en sjelden raus, sosial og omtenksom person, som sammen med sin kone Brit Kari var et særdeles populært vertskap på sine hoteller». Hotelldirektør Olsen var dessuten en genuin dyrevenn og en pasjonert laksefisker, særlig i elven Nausta i Sunnfjord. Hans beste fiskevenn het John, med Fredriksen til etternavn, og var i alle år en av Norges største skipsredere, om enn med postadresse på Kypros. Sammen fisket John og Petter laks i mange elver verden rundt.

Revet og solgt

Om maten var god, og søndagsmiddagen ettertraktet, var resten av hotellet ikke av samme kvalitet. Det krevdes store investeringer for å gjøre Smestad hotell i stand til å møte konkurransen, ikke minst i kamp med de store kjedene som vokste frem på 1990-tallet. Et lite, privat hotell, med bare 30 rom, plassert i en sving i en kjørevei opp og ut av Oslo, hadde ikke store muligheten. Særlig ikke etter at hovedstadens flyplass ble flyttet fra Fornebu til Gardermoen i 1998.
Et investeringsselskap med planer om å bygge boliger kjøpte Smestad hotell i år 2000. Den 2. oktober det året søkte de Oslo plan- og bygningskontor om å få rive hotellet i Sørkedalsveien 93. De annonserte snart med «meget attraktive leiligheter på eiendommen der Smestad hotell har vært drevet». Men fortsatt var det drift, og hotellet søkte etter ansatte på samme tid. Dette fordi det tar tid å få på plass alt før den nye tid kan starte. Samtidig med de finansielle og byråkratiske transaksjonene søkte hotellet etter «nattevakt, resepsjonist og værelsesbetjenter». Og bryllup ble feiret så lenge det gikk.
Da de første boligene ble solgt videre, 10 år etter at de ble bygget, spilte meglerne fortsatt på historien:
«Leilighet til salgs, der Smestad hotell tidligere lå».

Kilder:
Plan- og bygningsetaten i Oslo, Oslo Bymuseum, Statens Kartverk, kokk Lars Erik Underthun, Brit Kari Olsen (enken etter Petter Olsen), Bjørn Engkrog.

Stolpejakten

Tekst: Hanne Groth

Bydel Vestre Aker og Heming Orientering kan heldigvis love stolpejakt i år også - for fjerde år på rad.

Heming Orientering følger samme lest som tidligere med å sette ut ca. 60 stolper. De første vil være på plass innen 1. juni, og jakten varer ut oktober.

Stolpejakten går ut på å finne og registrere grønne, røde, blå og svarte stolper som er plassert rundt i bydelen - på nye steder hvert år. Stolpene kan registreres både manuelt, digitalt og ved å laste ned en app på mobilen, slik at man kan scanne QR-koden som hver stolpe er utstyrt med.

Noen stolper er enkle å finne, andre blir litt mer bortgjemt, og de vanskeligste må man lete godt etter. Poenget er å få så mange "jegere" som mulig ut på jakt for å bli bedre kjent i nærmiljøet.

Bydel Vestre Aker bidrar økonomisk, men har dessverre ikke anledning til å støtte med like mye som tidligere. Dermed blir det ikke mulig å trykke opp papirkart, som enkelte savner. Men det har vist seg greit å bruke stolpejakt-appen på mobilen og laste ned kart derfra til egen print.

Kart vil dessuten bli lagt ut både på facebooksiden og på **stolpejakt.no**, slik at deltagerne får mulighet til å printe ut selv.

I fjor deltok nesten 3000 store og små stolpejegere. La oss håpe den gode trenden fortsetter!

Hetty (Henry) Sauer (1908 – 1943)

Tekst: Hanne Groth

Foto: Privat, NTB og Riksarkivet

Hetty ble født på Konglungen i Asker 6. desember 1908 som nummer fire i en søskenflokk på syv. Foreldrene var Reinholdt Sauer f. 1876 og Margit, f. Røren 1877. Faren var grossist i pelsvarer og hadde buntmakerforretning i Storgaten 9. Familien bodde i Skådalsveien like ved Skådalen stasjon.

Søsknene Sauer var aktive medlemmer i Heming og utmerket seg i flere grener, både på ski og i friidrett; Ferdinand i diskos og hopp, Rolf i kule, sprang og lengde, samt fotball, og Hetty i spyd og slalåm, men først og fremst i tennis, hvor han spilte på landslaget og dessuten var med i Hemings tennisutvalg og oppmann for juniorene. Hans navn står også på bautaen på Heming idrettsanlegg.

Hetty tok middelskolen på Ris og ble deretter sendt til Tyskland og Belgia hvor han fikk sin buntmakerutdanning,

Dette bildet ble brukt da minneordene over Hetty Sauer ble publisert.

før han gikk inn i farens forretning. Den overtok han i 1935. I 1939 flyttet han til nye lokaler i Stortingsgaten 30.

Da krigen kom, gikk han inn i etterretningstjenesten. Om hans innsats og oppgaver der kan man imidlertid knapt finne dokumentasjon. Men han må ha vært en viktig brikke som kjente mange og visste meget, for da han ble arrestert av Gestapo den 28. januar 1943 og plassert på Møl-

Fra en lykkeligere tid.

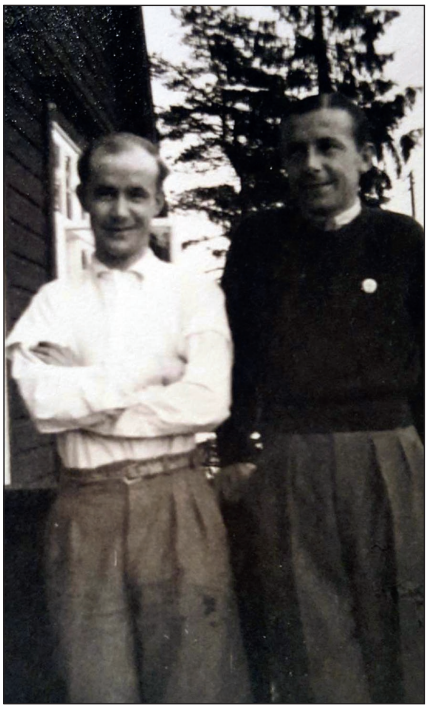

Hetty til venstre og broren Ferdinand like før krigen.

lergaten 19, ble han særdeles brutalt torturert og mishandlet. Av frykt for å røpe noe, forsøkte han å begå selvmord. Tyskerne sendte ham til Ullevål sykehus med ordre om å lappe ham sammen snarest til nye forhør. En tid senere, den 12. mars, ble han overført til Grini (fange nr. 6905). Mishandlingen fortsatte gjennom fem måneder uten at Gestapo fikk noe ut av ham. Han gjorde to nye selvmordsforsøk før han lyktes og døde på Ullevål 23. juni 1943.

Familien satte inn dødsannonser i Aftenposten 25. og 26. juni 1943, men nekrologen, signert J.H. (Hettys gode venn og tenniskamerat Johan Haanes), sto først i Friheten 9. juni 1945, under overskriften **Slik dør en helt!:**

Hetty Sauer *er også en av dem som ikke skulle få oppleve seiren, en seier som et resultat av det han kjempet for. Han foretrakk å ta sitt eget liv fremfor å røpe noen etter et halvt års pinsler og tortur i Gestapos klør.*

Grinifange nr. 6905.

Tre ganger forsøkte han dette, og tredje gang lyktes det å bli kvitt sine plageånder.

Det var så ufattelig da vi "gutta" som var kommet oss over til Sverige fikk beskjed om at Hetty var død. En ufattelig kjemper var han. Selv da han fikk beskjed om at en del av oss var i sikkerhet, nektet han å oppgi våre navn, da han, som han sa, måtte tenke på de av oss som hadde kone og barn. Jeg tror ingen vil ta meg det ille opp når jeg sier at dette tilfelle er det råeste og grusomste i Norges-Gestapos historie. Allerede etter første 6-timers tortur kunne Hetty neppe blitt 100 prosent menneske igjen, men han holdt tett i stadige pinsler i 5 måneder etter dette første grusomme forhøret. Skulle noen ha en dekorasjon, Hetty, så skulle du ha den. Det er oppstått et tomrom som ikke så lett kan fylles. Typisk for ditt gode humør og rabbagasten Hetty var at du hadde venner i alle samfunnslag. Hele byen kjente Hetty. Som kamerat har du for evige tider risset ditt navn i våre sjeler ved din tapre opptreden. Du falt på din post som soldat for gamle mor Norge, og hun er stolt av deg. Plikten krevde ditt unge liv, men jeg vet du gav det med glede da dine siste ord var: "Jeg

dør som et lykkelig menneske."

Ditt minne vil aldri dø, dertil var det altfor mange som var glad i deg. Din mor og søsken vil alltid minnes deg som en god sønn og bror. Vi, dine medkjempere, vil takke deg for hva du gjorde for oss og våre familier, takke deg for et ubrytelig kameratskap og sverge deg aldri hvile før de som ved sin sadisme tomme for tomme ødela deg på legeme og sjel. Vi minnes deg som en av Norges store helter."

I Bergens Arbeiderblad står også samme dag bildet av Hetty Sauer med teksten "Pint i 5 måneder: Denne kjekke karen går det frasagn om over hele Østlandet. Hans navn var Hetty Sauer, og han tok sitt eget liv framfor å røpe noen."

Takk til Hetty Sauers niese Karin Saller for god hjelp.

To sporty karer. Brødrene Ferdinand og Hetty Sauer.

Kilder:

Riksarkivet
Våre Falne.
Nasjonalbibliotekets avisarkiv.
Arvid Fossum: Milorg i Asker 1940-1945.

På s. 33 omtales Karsten Alnæs´ bok om Thomas Heftye. Eystein Fredrik Husebye skrev i 2014 et 64 sider tykt hefte om Heftye. Dette kan kjøpes ved å sette inn kr. 125.- på konto: 7874 05 98 200. Merk innbetalingen med "Heftye".

Gustav Vigeland (1869-1943)

Tekst: Øyvind Gaukstad

Foto: Clemens Saers

Tone Wikborg er kunsthistoriker og var i mange år daglig leder på Gustav Vigeland-museet. Hun har skrevet flere bøker om Vigeland og regnes i dag som en av de fremste kjennerne av hans kunst. Vi har snakket med henne i anledning 150- årsjubileet for Gustav Vigelands fødsel.

Etter examen artium begynte Tone Wikborg på Universitetet i Oslo og tok engelsk/fransk og historie bifag. En påbegynt hovedoppgave i historie ble avbrutt etter at hun ble med en venninne på noen forelesninger i kunsthistorie. Hun deltok på et seminar der studentene fikk velge blant forelagte oppgaver. Tone Wikborg valgte å skrive om gruppene av mennesker og trær rundt den store fontenen i Vigelandsparken.

- Mitt valg var praktisk, sier hun, ikke fordi jeg var så opptatt av Vigeland! Hele kildematerialet fantes i Oslo, og jeg var bofast med to små barn.

I Vigeland-museet ble hun assistent for Ragna Thiis Stang, museets første sjef. Blant oppgavene hun fikk tildelt var blant annet å katalogisere hundrevis av brev til og fra Gustav Vigeland, en god introduksjon til mannen og verket. Og i det store bygget hadde hun full tilgang til alle arkiver. På spørsmål om hvilke skulpturer hun foretrekker i dag, er svaret at fonteneskulpturene – de store gruppene på bassengkanten og relieffene innfelt i karmen – nok hører til favorittene. Det finnes også atskillige andre både blant hans tidligere og senere skulpturer hun setter høyt.

Startet med en fontene

Det som først og fremst har gjort Vigeland internasjonalt kjent, er Vigelandsparken. Historien begynte i 1900 med et beskjedent forslag om å lage en fontene i hovedstaden. Noen bestilling ble det ikke, men i 1906 slo han til. I Kunstindustrimuseet stilte han ut en atskillig større, skulpturrik fontene. Utstillingen ble en stor publikumssuksess. Aftenposten skrev at aldri før hadde et kunstverk vakt slik sensasjon her hjemme som denne fontenen. Selv om det hevet seg noen kritiske røster, var kritikken overveiende positiv. Etter en vellykket privat innsamling, trådte kommunen til, og Vigelands forslag

Det er få, både i Norge og internasjonalt, som kjenner Gustav Vigelands liv og virke bedre enn Tone Wikborg.

om oppsetting på Eidsvolds plass foran Stortinget ble vedtatt.

- Men det skulle ta mange år før fontenen ble fylt med vann, sier Tone Wikborg.

Vigeland føyde stadig til serier av nye skulpturer og foreslo andre plasseringer. I 1924 bestemte kommunen at det som etter hvert hadde utviklet seg til et stort anlegg, skulle plasseres i tilknytning til den gamle Frognerparken. Også senere, like til året før han døde i 1943, skapte han stadig nye verk til skulpturparken, som er opparbeidet etter hans tegninger og modeller.

- Vigeland var en utrettelig skapende

kunstner. Å arbeide var for ham en livsnødvendighet. I perioder med uførhet slet han med depresjon og kunne bli helt fra seg. Etter en lang dag i atelieret trivdes han best når han kunne sitte i ro og tegne og lese. Han ergret seg hvis han hadde vært i selskap en kveld. Han følte seg "tom" av selskapelighet, og ideer som kunne ha gjestet ham, ville kanskje aldri komme tilbake, forteller hun.

I tredje etasje i Vigeland-museet, som fra 1924 og til hans død fungerte som atelier og verksted, fikk han også egen bolig og plass til sitt inn–holdsrike bibliotek. Han var meget belest, og hadde selv en glimrende evne til å formulere seg.
- Det er en fryd å lese mye av det han har skrevet, sier Tone Wikborg.

Barn og gamle

Flere har omtalt Vigeland som en fascinerende samtalepartner. Det forteller flere av dem som satt modell for ham. Hans beste portretter viser evne til innlevelse i vidt forskjellige menneskers psyke. Å få sitt portrett utført av Vigeland ble oppfattet som en ære.

Som særegne trekk ved Vigelands figurverden, nevner Tone Wikborg evnen til å skildre barn og gamle. Vigeland hadde selv fått to barn med Laura Andersen, som han giftet seg med i 1900, da hun var gravid for annen gang. Forholdet til disse barna fremstår som et mørkt kapittel i hans liv, og i skarp kontrast til hans senere interesse for å skildre barnets verden. Kanskje var det slik som hans senere hustru Ingerid hevdet, at han skapte i sin kunst hva han ikke maktet i sitt eget liv.

Mennesker i alle aldre og relasjoner er sentrale motiver i Vigelands kunst. Han fremstiller alderdommen med innlevelse og empati. I sine skild–ringer av forholdet mellom mann og kvinne, både i skulptural form og i hundrevis av tegninger, kunne han være dristig og utfordrende. Det gjelder ikke minst hans erotiske tegninger. Mange av dem er preget av en voldsom kraft i streken.

Inspirert av Auguste Rodin

Fra tidlig i 1890-årene ble datidens mest berømte skulptør, Auguste Rodin, holdt frem som Vigelands

forbilde og inspirator. Utvilsomt fikk han betydning for Vigelands valg av innhold og tematikk, og delvis også figurform i tidlige år. Det ble viktig for Vigeland å betone sin egenart og vise forskjellene mellom dem, noe han gjorde i flere grundige analyser. Mens Rodin sto nærmere barokkens sterkt bevegelsesfylte skulpturer, og viser et vekslende spill av lys og skygge, av utgravde og fremstående partier, søkte Vigeland større stabilitet, enklere form og klare linjer som i den klassiske greske og egyptiske skulpturen. Skulpturer skulle ikke «hoppe og sprette i luften», som han uttrykte det.

Vigeland hadde enorm tro på seg selv, men var samtidig sjenert og tilbakeholden. Han mislikte store forsamlinger, og var aldri til stede ved avdukingen av sine monumenter. Arbeidet var, som han selv har sagt, hans anker, kors og hjerte. Det hendte nok at han følte seg mismodig over at livet gikk ham forbi, over å føle seg "tjoret" til atelieret, mens glade mennesker spaserte utenfor i sommersolen.

Han hadde et voldsomt temperament, som svingte fra det milde og stille til det eksplosive og hatske. Han fryktet selv hva han kunne komme til å si. Han lot seg helst ikke intervjue og deltok sjelden i offentlige debatter. Han likte best å la andre tale på sine vegne. Han hadde for eksempel god kontakt med forfatteren Gunnar Heiberg, som i sine forsvar av Vigelands prosjekter brukte ord og vendinger som Vigeland hadde gitt ham. Men viktigst for realiseringen av skulpturparken var den tverrpolitiske enigheten. Det store, kostbare anlegget ble i alle år støttet av både Arbeiderpartiet og Høyre, selv i de vanskelige 1930-årene.

Skulpturer å kjenne seg igjen i

Etter hvert hadde Vigeland mange som arbeidet for seg, særlig i Frogner-tiden da han bodde i Nobels gate fra 1924 til 1943. Det var gipsmakere, stenhuggere og smeder, de fleste fremragende håndverkere. Vigeland hadde et skarpt blikk og kunne være nådeløs hvis arbeidet var unøyaktig eller slurvete utført.

Tone Wikborg tror at parkskulpturenes popularitet for en stor del beror på gjenkjennelse. Mennesket

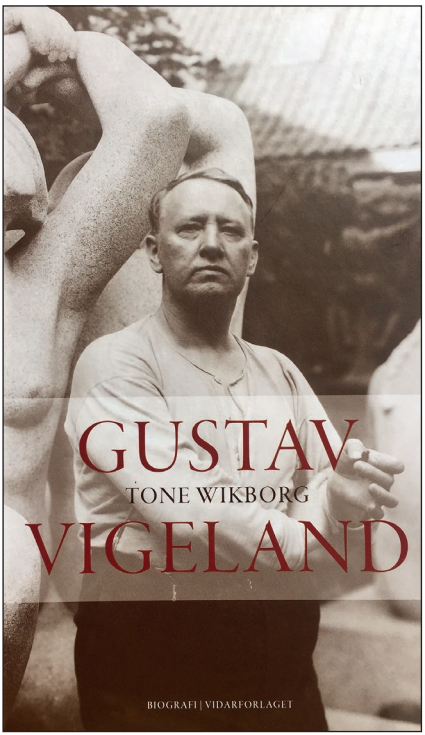

I 2001 kom biografien om Gustav Vigeland, skrevet av Tone Wikborg.

fra spebarnet til oldingen er fremstilt i serier av skulpturer på fontenen og sirkeltrappen, på broen over Frog–nerdammen og i Monolitten. Fremstillingene er livsnære, og besøkende i alle aldre vil kunne finne seg selv igjen. Om Vigeland baserer seg på personlige erfaringer og inntrykk, er målet det tidløse og allment menneskelige.

- Ble det aldri kjedelig, Tone Wikborg, å arbeide så lenge med bare én kunstner?

- Nei, ikke et øyeblikk. Hans kunst–nerskap er så mangesidig og som menneske var han kompleks og utfordrende. Men det hadde neppe gått like bra om han hadde vært i live!

Tone Wikborg fant gjennom sin mangeårige virksomhet i Vigeland-museet stadig noe nytt om den geniale kunstneren. Hun pløyde gjennom et utall av brev og notater og skaffet seg etter hvert en meget god oversikt over hans liv og virke. Resultatet ble en imponerende biografi om Gustav Vigeland fra 2001. Denne boken er nå blitt oversatt til engelsk, og håpet er at Vigeland skal få større interna–sjonal oppmerksomhet.

I år er det 150 år siden Gustav Vigeland ble født i Mandal. Jubileet markeres med to utstillinger. Den ene er en vandreutstilling med tittelen ”Gustav Vigeland. Angsten står i sofaen”. 21 skulpturer, som han laget i yngre dager, skal sendes landet rundt. Samtidig vises en egen jubileumsutstilling, ”Paralleller”, i Vigeland-museet, der mange av Vigelands arbeider fra forskjellige epoker er utstilt sammen med flere utenlandske, samtidige skulptører, blant annet Rodin.

Bokanmeldelse:
Halvstøpt om Thomas J. Heftye

Tekst: Marianne Reusch

Foto: arkiv

Denne boken har jeg gledet meg til! Denne boken har jeg ventet på. Helt fra det første ryktet var ute om at Den Norske Turistforening (DNT) ville markere sitt 150-årsjubileum blant annet med en biografi om sin stifter, har jeg spurt dem som kunne tenkes å sitte på innsideinformasjon: «Når kommer boken? Er den snart klar?»

Forfatteren er Karsten Alnæs, og da den endelig kom, var det «løp-og-kjøp» samme dag. Jeg tenker, nesten uansett hva som befinner seg mellom disse permene, at dette er en bok samfunnsstøtten og samtidsgiganten Thomas J. Heftye har fortjent. DNT med sine tallrike medlemmer har også fortjent boken. Og, hvis det er lov å si, alle vi andre i tilhengerskaren av så vel Heftye som Turistforeningen fortjener denne boken. Det er på tide å få vite litt mer om hvem denne mannen egentlig var.

Hvem var han – egentlig?

Nettopp dette spørsmålet – formulert i ulike varianter – stilles flere ganger i boken. En del får vi vite, men jeg opplever nok også at spørsmålet røper et sterkt ønske om å finne svar, uten at dette kanskje lykkes så godt. Men så er jo også 1800-tallet etter hvert veldig lenge siden. Utfordringen med kilder er åpenbar. Det finnes ingen nålevende mennesker som kan fortelle sin oppfatning om hvordan han egentlig var. Men Alnæs har fått mye ut av det materialet han har hatt tilgang til. Litteraturlisten, notene og stikkordregisteret er bra, og det er viktig i en slik bok. Her får den spesielt interesserte leser gode tips til videre lesning om temaer fra denne aktuelle epoken. Alnæs har også håndtert krevende materiale, for eksempel fra bank og finans, på en måte som gjør at vi lesere uten spesialkompetanse på feltet, likevel kan følge godt med.

Høydepunkter bak kulissene

På sitt aller beste er denne boken, etter min smak, der vi tas med bak kulissene og i glimt får se detaljer og hendelser som har gått de standardi–serte biografiske «leksikonartiklene» hus forbi. Boken har en hel del slikt materiale.

Det finnes ingen oppskrift på hvordan

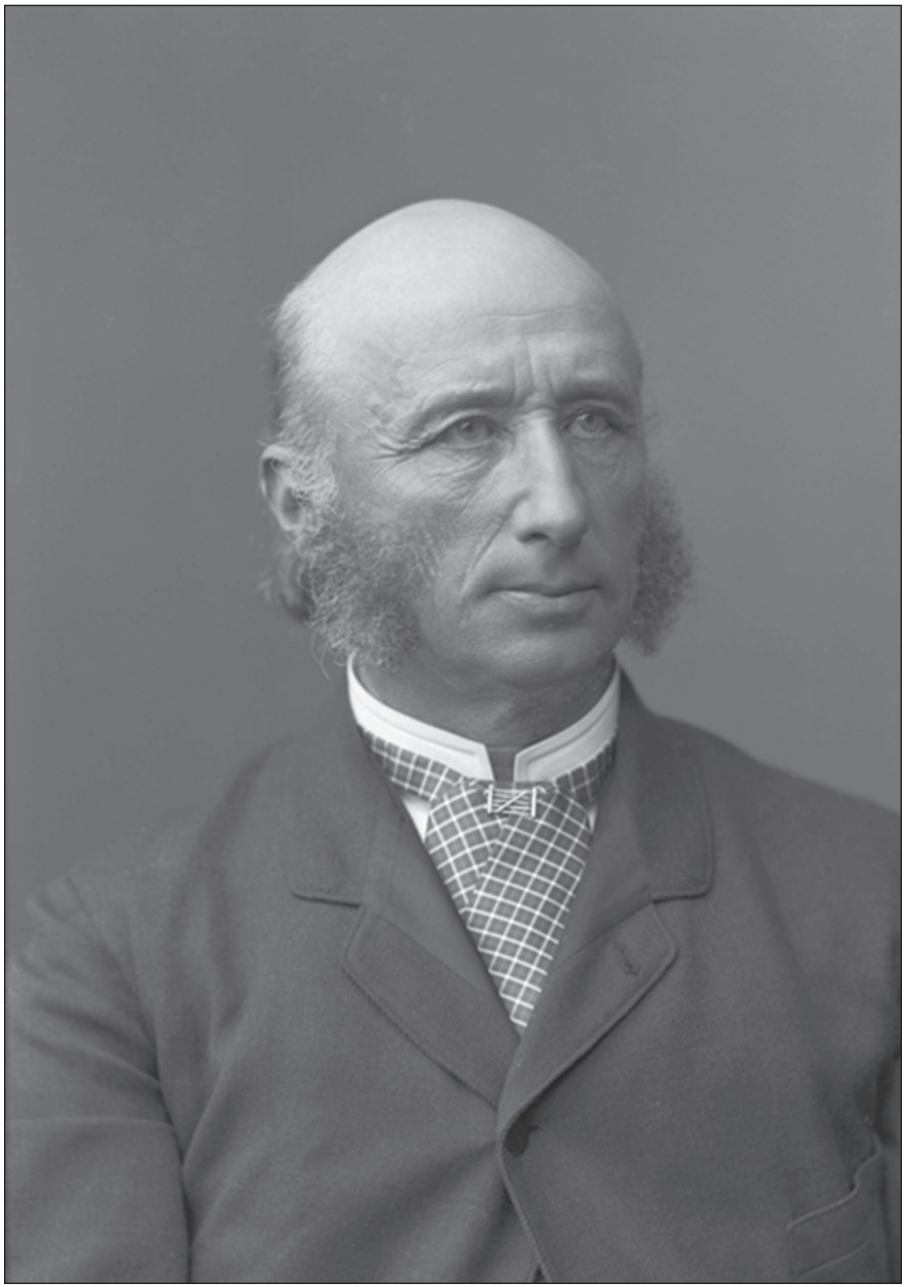

Finansmannen og kulturforkjemperen Thomas Heftye.

en biografi skal legges opp. Mitt grunnleggende utgangspunkt er å respektere forfatterens disposisjon og tilnærming. Vedkommende vil som regel ha en plan, og det er ikke alltid den er synlig, men kan virke godt likevel. Denne boken om Heftye er ikke kronologisk, selv om noen av kapitlene kan få en til å tro dette. Kapittel nummer 2 heter «Begynnelsen». Og det avsluttende kapittel 12 heter «Siste året». Mellom disse er kapitlene mer tematisk orientert, finanshistorie i kapitlene om «Konsulen og Bankmannen» og «Bankskredet i Arendal», og friluftsliv i kapitlene om «Trollyset fra Sarabråten» og «Fjellets apostel». Med dette opplegget hoppes det frem og tilbake i tid. Heftye dør og gjenoppstår flere ganger. Selv må jeg innrømme at jeg falt av lasset noen ganger, og måte bla meg tilbake for å forstå sammenhengen. Litt hjelp fra forfatteren med å følge oss gjennom disse skiftene, ville nok forenklet leseropplevelsen. Men for all del, stram kronologi er absolutt ikke nødvendigvis bedre.

Småplukk fra feiljegerne

Ingen bøker er feilfrie. Det verken kan eller skal være målet. Men når man skriver dokumentarer, er det selvfølgelig ikke til å komme unna at noen vil oppdage det som eventuelt har kommet galt ut, gjerne etter at korrekturlesere og diverse konsulenter har finlest manuskriptet. Selv kan jeg ikke nok om denne perioden på 1800-tallet, og tar derfor alt for god fisk. Fra mer historiekyndige lesere har jeg imidlertid notert litt smårusk: Øverst på side 62 står det at Frognæs ble ombygget etter tegninger av Herman Major Schirmer og Wilhelm von Hanno. Det korrekte er Heinrich Ernst Schirmer og von Hanno. Herman Major Schirmer er sønnen. Samarbeidet mellom Heinrich Ernst Schirmer og Wilhelm von Hanno varte fra 1850-1863, og bør være velkjent for dem som befatter seg med Christianias historie på 1800-tallet. Dette beskrives for øvrig på side 68, andre avsnitt. Noen sider senere står det at Heinrich Ernst Schirmer tegnet Heftye-villaen. Denne gang er imidlertid Herman Major Schirmer riktig. For øvrig tegnet den andre sønnen, Adolf Schirmer, stabburet som omtales samme sted.

Det som ikke står i boken

«Det er langt mellom drammene i denne boken», kommenterte en av mine venner. En annen vinklet det slik: «Det jeg synes er bra med boken er at han setter Heftye i perspektiv til svært mange av sine samtidige, og at mange av disse menneskene gis god plass i boken.»

Min personlige oppsummering er

at jeg i hovedtrekk synes det som er skrevet er bra, nyttig og lærerikt. Men boken etterlater også noen tomrom. Jeg savner rett og slett noe av det jeg hadde gledet meg til å lese og lære mer om. Øverst på denne listen står mystikken rundt Heftyes testament. Mytene har fått florere uimotsagt i årevis. Bare et bittelite eksempel: Velrenommerte idéhistoriker og forfatter Rune Slagstad skriver i velrenommerte tidsskrift St. Hallvard (4/2015) om skiløping og nasjonsbygging: «Thomas Heftye var en kapitalist med samfunnsånd; Frognerseteren med tilhørende skogsområde skulle I FØLGE HEFTYES TESTAMENT (min uthev.) tilfalle Kristiania kommune for en billig penge.». Før boken tenkte jeg at endelig var tiden kommet for oppklaring om arven etter Heftye. Men boken nevner, som du nå forstår, ikke et ord om saken. Å beklage seg over dette, gir meg omtrent den samme følelsen som hvis jeg påpeker en eller annen oppgave hjemme som jeg synes «noen» burde løse. «Så gjør det selv da», hender det de svarer. Ofte er jeg enig. Slik også her. Ingen klager til Alnæs, altså. Tvert om, boken inspirerte meg til å gjøre det selv. Så nå har jeg kommet til bunns i Heftyes testament, som ble skrevet dagen før han døde. Og ja, mye av det som spinnes om dette i våre dager er myter. Detaljene kan vi komme tilbake til ved en senere passende anledning.

Heftye kan utforskes mer

For betydningsfulle historiske skikkelser er det ikke slik at alt trenger å dekkes i én bok. Det finnes en rekke eksempler (tenk bare på Nansen, Ibsen, Munch, Grieg, for å nevne noen størrelser fra ulike bransjer); deres liv, virke og hendelser er utbrodert og analysert i et utall biografier per person. Thomas J. Heftye er ikke nødvendigvis i samme liga som disse nevnte skikkelsene. Men han er definitivt stor og kanskje størst i sin egen liga. Derfor er min anbefaling at Karsten Alnæs' biografi må du lese og glede deg over, samtidig som interessen for Thomas J. Heftyes liv og virke utforskes videre.
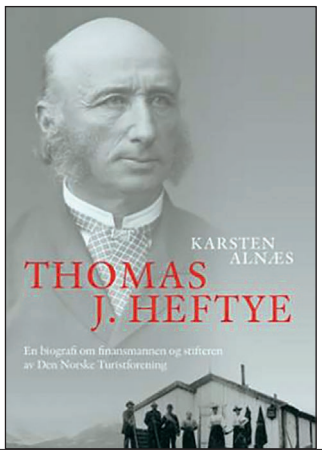
Karsten Alnæs: «Thomas J. Heftye. En biografi om finansmannen og stifteren av Den Norske Turistforening», Gyldendal Norsk Forlag 2018, 223 sider, ISBN 978-82-05-51460-7